

Mirosław Jelonkiewicz

**HISTORIA POLSKI I KULTURY POLSKIEJ DLA CUDZOZIEMCÓW
NA ŚREDNIM POZIOMIE JĘZYKOWYM**

(autorski program audiowizualny)

Studentom, którzy przyjeżdżają do Polonicum na jeden semestr, od października do stycznia następnego roku, oferujemy cykl około 20 wykładów jako uzupełnienie nauki na lektoratach języka polskiego. Wykłady odbywają się raz lub dwa razy w tygodniu, trwają dwie jednostki lekcyjne – czyli 1,5 godz. i dotyczą historii Polski oraz kultury i obyczajów polskich. Słuchaczami tego kursu są studenci II lub III roku humanistycznych fakultetów uniwersytetów europejskich. Celem cyklu wykładów jest przybliżenie słuchaczom tych zjawisk i faktów z historii Polski i jej kultury, które są najciekawsze, najbardziej charakterystyczne, wyróżniające dla naszego kraju, czyli typowo polskie. Jak przełożyć te przymiotniki na konkretne tematy i treści, to jedno z najtrudniejszych zadań prowadzącego. Czy jest recepta na sukces dydaktyczny w tym zakresie? Wydaje się, że tak i spróbuję ją pokrótce przedstawić.

Przede wszystkim należy sporządzić listę tematów wychodzących na przeciw oczekiwaniom słuchaczy, a więc atrakcyjnych. Lista powinna być w miarę rozbudowana, czyli liczyć przynajmniej dwa razy tyle tematów, ile jest spotkań, tak aby studenci mieli możliwość wyboru i skreślili te, które ich najmniej lub wcale nie interesują. Po tak dokonanej eliminacji prowadzący powinien przygotować listę tematów i przedyskutować ją wspólnie ze słuchaczami. Dzięki tak dużemu udziałowi słuchaczy w ustalenie zakresu tematycznego możemy założyć, iż to, co przedstawimy, będzie dla nich interesujące.

Kolejny próg do pokonania to bariera językowa. Dlatego wydaje się, że tego rodzaju wykłady dla grup średnio zaawansowanych należą do

najtrudniejszych w przygotowaniu i przedstawieniu. Wykłady tego typu, czyli historia – kultura – cywilizacja dla grup początkujących, są możliwe, ale tylko w obcym języku, a to z kolei zmienia w dużym stopniu ich charakter, eliminując całkowicie ich funkcję pogłębiania znajomości języka. Z kolei ten sam typ wykładu dla słuchaczy zaawansowanych może być zrównany w formie i treści z popularnonaukowymi wykładami telewizji edukacyjnej. Wykłady historia – kultura – cywilizacja prowadzone w Polonicum dla studentów na średnim poziomie mają formę mieszaną. Jest to prelekcja uzupełniona materiałem filmowym zarejestrowanym na taśmie video. Proporcje między wstępem prowadzącego a materiałem filmowym ustala sam wykładowca, mając na względzie poziom językowy grupy. Ogromną trudność nastręcza takie dobranie filmowego materiału ilustracyjnego, aby był on zrozumiały w swej warstwie językowej. Są to przecież najczęściej filmy dokumentalne przeznaczone dla polskiego odbiorcy. Ponieważ są to jednocześnie filmy dydaktyczne, a pokazywany obraz odgrywa rolę nadrzędną, można się pokusić o wyszukanie takiego materiału, który spełni swą rolę i w stosunku do cudzoziemca.

Po tym dającym ogólny zarys problemu wstępie przejdźmy teraz do szczegółowego omówienia tematów, programów i filmów prezentowanych w ramach cyklu. Cały cykl można podzielić na cztery grupy tematyczne: historia, zabytki kultury, folklor i obyczaje oraz varia, czyli różnorodne tematy nie mieszczące się w żadnych większych ramach.

HISTORIA POLSKI

Mimo, iż zakres tematyczny dotyczący dziejów Polski obejmuje okres od Biskupina do wyborów prezydenckich 1997 r., to studenci wybierają tematy dotyczące współczesnej historii naszego kraju, a więc Polski w XX w. Oto najbardziej interesujące ich wydarzenia:

Temat pierwszy: **Odzyskanie niepodległości oraz kształtowanie się granic Polski w latach 1918–1921**, ze szczególnym uwzględnieniem wojny polsko-sowieckiej, bitwy o Warszawę, obrony Lwowa oraz powstań śląskich.

Filmowy materiał ilustracyjny: *Cud nad Wisłą* (film dok.), *Listopad 1918* (film dok.), *Piłsudski* (film dok.), *Sól ziemi czarnej* (film fab. – fragmenty).

Temat drugi: **Wrzesień 1939** – pakt Ribbentrop-Mołowot, agresja niemiecka i sowiecka, reakcja aliantów zachodnich.

Filmy: *Marsz na Polskę*, *Tamten wrzesień* (filmy dok.), *Westerplatte*, *Gdziekolwiek jesteś...* (filmy gab. – fragmenty).

Temat trzeci: **Zbrodnia katyńska** – ilustracja – filmy dokumentalne.

Temat czwarty: **Powstanie Warszawskie** – filmy dokumentalne oraz fragmenty filmów fab. *Kanał* i *Pierścionek z orłem w koronie*.

Temat piąty: **Protesty robotnicze w PRL, Dzieje opozycji w Polsce powojennej oraz Historia SOLIDARNOŚCI 1980–1989.**

Materiał filmowy: filmy dokumentalne oraz fragmenty filmów fab. *Człowiek z żelaza, Zabić księdza.*

Temat szósty: **Polska po roku 1989** – film dok. *Po zwycięstwie* w reż. M. Łozińskiego.

Wskazówka metodyczna: przy wszystkich projekcjach należy stosować tzw. stop-klatkę i komentować na bieżąco najważniejsze epizody, fakty i wydarzenia. Nazwy własne i daty lepiej pisać na tablicy lub podawać na wcześniej przygotowanym, powielonym materiale.

ZABYTKI KULTURY I ARCHITEKTURY

Temat pierwszy: **Warszawa – historia miasta, najważniejsze zabytki.**

Materiał ilustracyjny: *Cztery wieki społeczności Warszawy* – film dok.

Temat drugi: **Kraków – dzieje miasta i uniwersytetu, najważniejsze zabytki Krakowa i okolic (Tyniec, kopalnia soli w Wieliczce).**

Materiał filmowy – filmy dokumentalne o Krakowie, m. in. *Barok krakowski.*

Temat trzeci: **Gdańsk – 1000 lat.**

Filmy dok. o Gdańsku oraz fragment filmu pt. *Błaszany bębenek.* Reportaż z obchodów millenium Gdańska.

Temat czwarty: **Jasna Góra – dzieje klasztoru i obrazu.**

Film dok. oraz reportaż z pielgrzymki warszawskiej do Częstochowy. Film fab. *Potop* – fragmenty.

Temat piąty: **Kazimierz Dolny nad Wisłą – dzieje miasta.**

Filmy dokumentalne (m. in. film telewizyjny z cyklu *Wielka historia małych miast*).

Temat szósty: **Okolice Warszawy – Płock, Pułtusk, Nieborów.** Ilustracja filmami dokumentalnymi.

Wskazówka metodyczna: do każdego wykładu trzeba przygotować kalendarium dziejów miasta. Materiał można powielić i rozdać słuchaczom przed prelekcją.

FOLKLOR I OBYCZAJE

Temat pierwszy: **Kalejdoskop folkloru polskiego.** Najciekawsze regiony i tradycje. Informacje ogólne. Filmy dokumentalne.

Temat drugi: **Folklor mazowiecki.** Film dok. z serii *Kalejdoskop folkloru polskiego* pt. *Łowicz.* Fragmenty serialu TV *Chłopi.*

Temat trzeci: **Folklor góralski. Styl zakopiański.** Festiwale folkloru góralskiego. Ilustracja – filmy dokumentalne.

Temat czwarty: **Folklor kaszubski i kurpiowski.** Filmy dokumentalne.

Temat szósty: **Rok polski. Kalendarium świąt i tradycji obrzędowych** – karnawał, gromniczna, popielec, Wielkanoc, Boże Ciało, dożynki, zaduszki.

Filmy dokumentalne (m. in. *Kurpiowskie palmy*, *Kalwaria Zebrzydowska*), fragmenty serialu TVP *Chłopi* oraz telewizyjnych programów informacyjnych.

VARIA – MONOGRAFIE I BIOGRAFIE

Temat pierwszy: **Żydzi w dziejach i kulturze Polski.**

Materiał filmowy: film dok. *Judaica polskie* oraz fragmenty filmów *Austeria* i *Ziemia obiecana*.

Temat drugi: **Holocaust na ziemiach polskich.**

Film dok. *Nadzieja umiera ostatnia*, *Requiem dla 300 tys.*

Temat trzeci: **Fryderyk Chopin.** Film dok. *Chopin w Polsce.*

Temat czwarty: **Karol Szymanowski.** Film dok. o K. Szymanowskim.

Temat piąty: **Tadeusz Kantor.** Filmy dok. o T. Kantorze.

Temat szósty: **Piotr Michałowski.** Film dok. o P. Michałowskim.

Uwagi: podkreślam szczególne zainteresowanie, jakim cieszy się od lat tzw. temat żydowski, zwłaszcza takie sprawy, jak: antysemityzm, rok 1968, pogrom kielecki i ostatnie akcenty antysemickie na polskiej scenie politycznej, które przykuwają uwagę słuchaczy. Są to sprawy, o których należy mówić ze szczególnym wyczuciem i delikatnością, mimo prowokujących czasem pytań.

Przedstawiony cykl liczy ogółem 24 wykłady w czterech grupach tematycznych. Pragnę podkreślić rolę jeszcze jednego, a może najważniejszego kryterium ograniczającego zakres tematów – to dostępności materiałów służących jako ilustracje filmowe prezentowanych zagadnień. Jest to kryterium zmienne, bo z każdym dniem przybywają nowe programy telewizyjne i nowe filmy dokumentalne czy fabularne, które można wykorzystywać przy tworzeniu tego rodzaju cykli wykładów. Coraz więcej i częściej mówi się o wykorzystaniu materiałów audio-wizualnych w procesie dydaktycznym, a niebawem obok biblioteki kaset video będziemy tworzyć następną multimedialną bibliotekę dysków komputerowych, na których zapisana będzie tzw. rzeczywistość wirtualna. Po założeniu odpowiednich okularów można będzie zwiedzać Wawel lub Zamek Królewski w Warszawie nie wychodząc z domu. Nauczycielem i przewodnikiem będzie komputer.